

Om kvindelighed

Taler

Antonie Løchen

Dato

25 april 1887

Omstendigheter

Foredrag holdt i Norsk kvindesagsforening i Throndhjem

- 1 En af de indvendinger, der gjøres mod kvindesagen, er ogsaa den, at kvindeligheden vil tage skade og kanske helt forsvinde, hvis kvindesagens reformer blir gennemførte.
- 5 Hvad kvindelighed egentlig er, derom synes begreberne at være meget forskjellige og meget uklare. Kun ét lader alle til at være enige i, nemlig at den bestaar i noget godt og skjønt, som kvinderne ikke maa tabe.

- Derfor forekommer det mig, at det maa være vor pligt, førend vi gaar videre i vort arbeide for kvindesagens fremme, at undersøge modpartiets bemærkning, om den indeholder, nogen sandhed eller ei.
- 10

Da gjælder det altsaa først at besvare spørgsmaalet: Hvad er kvindelighed.

- 15 Nogen filosofisk udredning af begrebet kan jeg desværre ikke præstere. Jeg kan bare behandle spørgsmaalet ganske praktisk og ligefrem.

- Først vil jeg gennemgaa den almindelige menings udtalelser om sagen. Den almindelige mening er nemlig en frygtelig magt i samfundet, til hvem man stadig henvises, og som er alle uselvstændige sjæles autoritet. Lad os derfor undersøge lidt af, hvad den siger og har sagt om kvindeligheden og lad os afgjøre, om den har nogen berettigelse til at være dommer i denne sag.
- 20

- Naar jeg har hørt en kvinde omtale som "saa kvindelig", og jeg saa har lagt nøie mærke til hende, har jeg altid fundet, at det karakteristiske ved hende var et fint, stille væsen og en - ialdfald tilsynelatende - mangel på meninger.
- 25

30 Den kvinde derimod, som ikke alene danner sig sine egne anskuelser, men ogsaa tillader sig aabent og freidigt at udtale dem, hun undgaar vanskelig beskyldning for ukvindelighed. Dog beror det lidt paa samtaleens gjenstand. Gjælder det nemlig husvæsen eller barnestel, da vil det nok, siden hun her bevæger sig paa "sit eget territorium", tilgives hende, om hun herom skulde have udspekuleret nogle egne meninger. Angaar det derimod de større børns eller unge menneskers 35 opdragelse, da blir det mere betænkeligt, og har man den dristighed at hævde egne anskuelser om samfundsforholde, da er der alvorlig fare for kvindeligheden.

40 Hvor ofte har jeg nemlig ikke hørt det omtale som yderst upassende, at tale aabent og alvorligt om usædeligheden! Det er endogsaa blevet kaldt uanstændigt. Derimod at hviske og sladre derom, kanske med et sind, der er opfyldt af nysgjærighed og urene tanker istedetfor af sorg og afsky, det er en ganske anderledes uskyldig opførsel!

45 At interessere sig saa varmt for sit fædreland, at man sætter sig ind i dets forhold, altsaa befatter sig med politik, det er slet ikke passende for kvinder. Men i al stilhed at bagtale folk af det modsatte parti og derved ophidse sine meningsfæller, det kan man saa trygt gjøre uden at bli beskyldt for ukvindelighed!

50 Man kan altsaa uden frygt for hos den almindelige mening at miste sin kvindelighed, handle baade lavt og usselt, naar det bare sker med et "pent og stille væsen".

55 Men bestaar da kvindelighed bare i den ydre optræden? - Ja, det, som den almindelige mening kalder kvindelighed, det bestaar, efter alt hvad jeg kan forstaa, ene og alene i en ydre optræden, der ikke støder an mod nogen af de netop raadende skikke. Alt det, man er vant til at se kvinder gjøre, kaldes kvindeligt, og alt nyt, som de ikke liar pleiet at foretage sig, kaldes ukvindeligt, 60 indtil - man har vænnet sig dertil.

Jeg skal anføre nogle beviser for denne paastand.

65 Naar man f. ex. tænker paa den idræt, at løbe paa skøiter! Jeg kjendte en nu afdød frue, som fortalte om, hvilken opsigst det gjorde, og hvilken omtale det forvoldte, da hun og hendes søster viste sig paa Kristianiafjorden paa skøiter, de

to damer alene mellem alle herrerne. Hvilken dristighed og hvilken ukvindelighed! Men da de to søstre var af "beaumonden", gik det jo nogenlunde
70 snart over. Og nu? Gives der vel nu et menneske, som ikke ubetinget beundrer en flink skøiteløberske og glæder sig over den sundhed og lemmernes elasticitet, hun vinder?

Og da kvinder begyndte at bli telegrafistinder, hvilket snak var der ikke om, at
75 det var ukvindeligt og upassende, at de skulde udføre arbeidet sammen med mænd! De burde helst ansættes paa landet eller i smaabyer, hvor de var alene paa kontoret! Men hvem falder vel nu paa at tage forargelse af, at mænd og kvinder arbejder sammen?

80 Angaaende kvinder som tandlæger, saa hørte jeg for nogle aar siden en dame erklære, at det forekom hende meget ukvindeligt at trække ud tænder. Mon om ikke den samme dame nu finder denne forretning noksaa overensstemmende med kvindeligheden? Det skulde ikke undre mig, om hun endogsaa ganske havde glemt, at hun nogen gang har havt en anden mening.

85 Da der ifjor blev dannet en skiklub for kvinder her i byen, hørte jeg en ung dame omtale den. Hun rystede paa hovedet og haabede, "at de ialfald ikke gik sammen med herrer". At det forekom hende lidt ukvindeligt, det saa jeg tydeligt. Lad os nu se, hvor længe det varer, inden skiløbning er lige saa kvindelig en idræt som
90 skøiteløbning.

I mine forældres ungdom, altsaa for snart 50 aar siden, var der aldrig tale om, at kvinder skulde lære at svømme, saa der var ingen anledning til nogen debat om svømnings tilladelighed ligeoverfor kvindeligheden. Bade sig gjorde de dog, men
95 - i yderste hemmelighed! Kvinder maatte aldrig tale om, at de badede sig, - fy, det vilde være frygtelig upassende! Nei, man listede sig ned til søen eller badeanstalten, for at mændene ikke skulde se det, og mødte man saa, en af dem, og man troede, han forstod, i hvilken uanstændig hen- sigt man var gaaet ud, da var man nær ved at synke i jorden af undseelse.

100 Ja, nu ler man af dette og kalder det latterlig, naragtig snerpethed, men dengang var dette netop saa sandt kvindeligt! Var der derimod en eller anden selvstændig sjæl, som foragtede dette rædsomme tøv og gik sin vei til badning aabent og freidigt, da blev hun omtalt som yderst fripostig.

Har jeg saa ikke ret, naar jeg paastaar, at den almindelige mening bare retter sig efter skik og brug og bare lægger mærke til den ydre optræden?

110 Jeg vil tage endnu et sidste eksempel.

At skrive sine meninger i en avis eller bog, det har jo nu en lang tid været os kvinder naadigst tilladt. Men at udtale disse samme meninger fra en talerstol, hvilket enkelte kvinder i den senere tid af egen magtfuldkommenhed har taget
115 sig til, det betragtes endnu af mangfoldige som en dristighed, der stærkt nærmer sig ukvindelighed. "Thi", siger man, "saadan offentlig fremtræden er uforenelig med kvindeligheden".

Virkelig? Men end naar man optræder som skuespillerinde eller sangerinde for
120 tusinder af mennesker? Offentligheden er i disse tilfælde langt større, men derpaa har dog den almindelige mening intet at sige. Grunden hertil er ene og alene den, at dette sidste har kvinder gjort saa længe, at det er blet overensstemmende med skikk og brug, mens det at tale offentlig, endnu støder an derimod.

125 Hvis nogen skulde indvende, at Paulus's ord om at "tie i forsamlingen" her skulde være det afgjørende, da maa man rigtignok spørge: Tror I, at Paulus vilde tilladt sin tids kvinder at spille komedie eller synge for et stort publikum, udstillende sin hele person til beskuelse - hvis det netop er moderne - arme og
130 hals saa meget som muligt blottede? Mon han ikke vilde syntes, at dette "klædte" dem endnu mindre end at tale i forsamlingen? (Thi som bekjendt er den eneste grund, han anfører mod at tale, den, at "det klæder dem ilde"). Han dømte jo efter den tids skik og brug og efter, hvad der dengang gjaldt for passende.

135 Jeg synes ikke, det er rimeligt, at Paulus skulde finde det mer tilladeligt for kvinder at fornøje folk, end at tale alvorligt til dem. Dette stemmer ialfald ikke med Paulus's tankegang forøvrigt, men desto mere med hedningernes og muhamedanernes.

140 Men de bogstavgjenere, som tænker bare paa ordene i en given befaling og ikke paa aanden deri, og som forsvarer sig med, at ligefrem har dog ikke Paulus forbudt sang og komediespil, vil jeg nok faa lov til at spørge om det da kan kaldes at "tie i forsamlingen", naar man synger af sine lungers hele magt!

Naar det gjælder forbudene mod at være lærerinde og klippe haaret kort, - hvilke forbud Paulus har udtalt akkurat ligesaa strengt som taushedsbudet, - da tilstaar dog nu endog de mest strenge, at disse bud kun passede for den tids kvinder og stemte med den tids begreb om kvindelighed, og at de derfor ogsaa kun gjaldt
150 for den tid. Hvorfor da ikke være logisk og erkjende, at det samme er tilfældet med alle de befalinger, som bare angaar verdslige skikke og forholde? Hvorfor ikke ligesaa godt aabent indrømme, at den almindelige mening om, hvad det passer sig for kvinder og gjælder som norm for kvindelighed, lidt efter lidt er blevet en langt, anden, end den var for 1800 aar siden?

155

Thi det er netop sagen.

Efterhvert som de snevre skranker om kvindernes liv gennem tiderne er blevet udvidede, saa er ogsaa begrebet om den ydre form for kvindeligheden blevet
160 forandret. Menneskenes bedømmelse af hverandres opførsel staar nemlig ikke over de vekslede moder og skikke, men retter sig tvertimod aldeles efter dem. Naar disse lidt efter lidt forandres, saa forandres derefter den maalestok, hvorefter man dømmer. Derfor har den almindelige mening ingensomhelst betydning som dommer. Den godkjender jo kun, hvad der allerede er skik og
165 brug, og den ser ene og alene paa det ydre væsen.

Men kvindeligheden bestaar da vel i noget andet og bedre end døde former? Er der ikke noget varmt og skjønt og godt, som mægtigt kan fylde de gode former og sprænge de daarlige?

170

Ja, hvad er saa kvindelighed egentlig?

At være kvindelig, er ikke det at være saadan, som en kvinde bør være?

175 Den høieste fuldkommenhed maa vel indeslutte den høieste kvindelighed.

Jo mere man altsaa kan naa idealet, jo mere i sandhed kvindelig maa man ogsaa bli. Men idealet af en kvinde, er da det noget bestemt og fastslaaet? Er der ikke lige saa mange forskellige meninger derom, som der er forskellige synsmaader i
180 verden? Nei, vil man tænke derover, saa vil man opdage, at alt det, hvorom der blandt fornuftige mennesker kan opstaa meningsforskjel angaaende kvindeidealet, det er kun ting, som angaar formen, - den ydre optræden. Men da denne, som paavist, ikke er noget til alle tider fastslaaet, men evig og altid

185 undergaar forandringer, som lidt efter lidt godkjendes selv af dem, som fra først af kjæmper ivrigst mod dem, - saa kan hensynet dertil ingensomhelst, betydning ha.

Derimod angaaende idealets egentlige væsen, de indre store egenskaber, tror jeg
190 neppe, der vil bli forskjellige meninger. For min tanke staar klart og straalende billedet af den fuldkomne kvinde: Ren er hun og sand, trofast, opofrende, taalmodig, nøisom, arbeidsom, kjærlig, modig og stærk.

Er ikke dette idealet af en kvinde?

195 Men nu kommer det besynderlige, at dette er akkurat de samme egenskaber, som ogsaa fordres hos den fuldkomne mand.

Sagen er, at idealet for manden og idealet for kvinden er ikke to forskjellige, men
200 det er et og det samme, det er: det fuldkomne menneske.

Jo længer borte man er fra dette fuldkommenhedens ideal, jo mere forskjellige fra hinanden er de to køn, thi de uarter paa forskjellig maade paa grund af de forskjellige omstændigheder, hvorunder de opdrages og fortsætter sit liv.
205 Kvindeligheden blir til kvindeagtighed, og mandigheden til mandfolkeagtighed, og mellem disse to udartninger er forskjellen stor.

Kvindeagtigheden viser sig især ved pyntelyst, behagesyge, sladderagtighed og bagtalelseslyst, snerpethed, smaalighed, frygtsomhed og svaghed, hang til at
210 sætte sin vilje igjennem ved list og ad omveie, paastaaelighed, pjatteri, prippenhed og særhed, en stor tilbøielighed til at hefte sig ved smaating, gjøre myg til elefanter og foranstalte scener og historier i den anledning o.s.v.

Mandfolkeagtigheden derimod ytrer sig ved tyranni og brutalitet, selvgodhed, hang til vellevnet, en utøilet hengivelse til lidenskaberne, hensynsløshed og fordringsfuldhed mod de nærmeste omgivelser, opfarenhed med skjænden og huseren for den mindste ting og - ved en mangel paa selvkritik, der grændser til det latterlige, idet den mest hensynsløse egoist mangan gang i uforstyrrelig selvtilbedelse paastaar sig at være en meget upaaklagelig ægtemand.

220 Iøinefaldende er den store forskjel, som der altsaa blir mellem mand og kvinde, naar de skeier ud fra idealet.

225 Ligesaa lidt som man nu vil henregne alle de nævnte mandlige fejl som hørende til mandighed og de nævnte kvindelige som hørende til kvindelighed, ligesaa lidt kan man betragte den ved disse fejl opkomne store, frastødende forskjel mellem kønnene som rigtig og nødvendig.

230 Thi ligesaavist som den har sit udspring fra alt det uædle og stygge i mennesket, ligesaavist er den urigtig og bør bekjæmpes og udslettes.

Og udslettet, mere og mere udslettet blir ogsaa denne forskjel, efterhvert som man fra begge sider nærmer sig det fælles ideal.

235

Men en anden art forskjel er der mellem mand og kvinde, som ikke forsvinder, naar man nærmer sig fuldkommenheden: Det er en forskjel, som bunder i det ædleste, og bedste af menneskenaturen, en fin, dyb, sjælelig forskjel, umulig at beskrive og analysere.

240

Denne forskjel adskiller ikke mand og kvinde, men trækker dem tvertimod sammen i kjærlighed og sympathi. Den er jo ogsaa opkommet derved, at det fuldkomne menneske blev skabt i to personer mand og kvinde, for at kunne gjøre hinanden lykkelige.

245

Og at forskjellen mellem disse to maa være fin og ubeskrivelig i sit væsen, det kan forstaa just deraf, at de, som før sagt, har samme forbillede - idealet af et menneske. For os kristne er dette ideal ikke bare en tænkt skikkelse, men det er klart og levende fremstillet i vor Herre Jesus Kristus. Kvindeligere kan ingen
250 kvinde bli og mandligere ingen mand, end ved at ligne ham fuldt ud, thi han var jo det fuldkomne menneske.

Hostrup siger om kvindeligheden, at den er moderlighed. Ja, jeg tror, at den udspringer af moderligheden, - at det er kvindens moderkald, som er kilden til
255 denne fine forskjel mellem kvinde og mand, - at det er de medfødte moderlige følelser og instinkter som udvikler det særskilt kvindelige.

Thi denne dybere ømhed og minutiøse omhyggelighed mod sine nærmeste, den større taalmodighed i smerter, den høiere evne til at gaa ind i børns tankegang, den villighed til at gjøre opoffrelser, saaavel de store, som de smaa altid
260 tilbagevendende og fuldkommen upaaagtede, - alt dette er jo de ofte

fremhævede træk af den specielt kvindelige fuldkommenhed. Og til grund for alle disse ligger jo de moderlige instinkter.

265

Jeg tror derfor, hin paastand er berettiget, at kvindeligheden udspringer af moderligheden.

Og denne kvindelighed, den skulde altsaa efter vore modstanderes mening skades og forsvinde, hvis kvindesagens reformer blev gennemførte.

270

Hvori bestaar da disse reformer?

De består med ét ord deri, at kvinderne skal have fuld frihed og ligeberettigelse med mændene til at uddanne og benytte alle de evner og kunnskaber, som de maatte være i besiddelse af.

275

Og dette skulde skade kvindeligheden ? Kvindeligheden skulde gaa tabt, ved at kvinderne fik udvikle sig aldeles frit?

280

Dette er virkelig aldeles meningsløst. Thi bestod kvindeligheden i noget ydre, kunstigt, tillært, da kunde man tro, at tvang og stængsler, love og forordninger kunde fremhjælpe den. Men, saa sandt den har sin grund i kvindens inderste, dybeste natur, ligesaa umuligt er det, at den skulde tabes ved; at denne naturs evner og kræfter faar udvikle sig og anvendes frit.

285

Nei, hvad det er, som gaar tabt, efterhvert som kvindesagen faar sine reformer gennemførte, det er kvindeagtigheden. Naar nemlig kvinderne fra barndommen af voxer op under fuld udvikling af alle sine evner og med klar bevidsthed om at de har ansvar for, hvorledes de benytter disse evner i livet, da vil alle de smaalige feil, som aarhundreders indsnevrede forholde saa frodigt har udviklet, lidt efter lidt forsvinde. Fjerner man nemlig de forholde, der er skyld i feilene, da er det jo en selvfølge, at ogsaa feilene med tiden vil udryddes.

290

Blandt disse kvindeagtige feil, som vi vil bekjæmpe, er der forresten en, som før falskelig er blet regnet til de kvindelige dyder, og deraf kommer kanske for en del den misforstaaelse, at kvindeligheden skulde lide ved kvindesagens fremgang. Jeg mener svagheden. Den er blet kaldt eftergivenhed og er blet fremstillet som saa ægte kvindelig. Den svage hustru, som bare støttede sig til sin mand og gav efter for hans vilje i alle ting, uanseet om han havde ret eller ei, hun blev jo

295

300

fremstillet som et mønster. Men nu begynder heldigvis baade mænd og kvinder at faa øinene op for, at saadan skal det ikke være. Man forstaar nu, at den bedste hjælperske og kammerat - og altsaa den kvindeligste hustru - er ikke den, der
305 bare er et ekko af mandens meninger, men at det tvertimod er den, der selv er en personlighed, - selv kan tænke og dømme, og som stærk og selvstændig handler efter sin overbevisning.

Hver mand, for hvem det ikke er det vigtigste bare at faa medhold i alt, men for
310 hvem det gjælder at vinde fremad mod idealet, han vil ønske sig en kraftig og tænkende hustru, som med fuld sympathi og forstaaelse vil være ham en forstandig raadgiver paa veien. Han vil vide at gjøre forskjel paa svaghed og godhed.

315 Svagheden giver efter alletider, selv hvor det gjælder noget urigtigt. - Dette er og blir i bund og grund forkasteligt ligesaavist hos kvinden som hos manden.

Godheden derimod, den giver saa gjerne efter, hvor det bare kommer an paa at ofre sin egen vilje og lyst for den andens; men - gjælder det at handle mod sin
320 overbevisning om, hvad der er ret og godt, da viger godheden i kraft af godhedens eget væsen ikke et haarsbred. Og denne godhed er naturligvis lige saa ønskværdig hos kvinden som hos manden.

Og naar man fordom prisede den "yndige svaghed" hos kvinden, lod man nok
325 ganske ude af betragtning det faktum, at det er disse samme kvinder, som blir mødre. Var svagheden priselig ogsaa hos dem? At paastaa det, har dog vel ingen dristet sig til. Indbildte man sig da, at den nødvendige karakterstyrke kom med moderværdigheden? Enhver erfaren ved, at man tvertimod taber lidt af sin kraft, baade den legemlige og den aandelige, for hver gang man blir moder. Hvordan
330 ræsonnerede man da? Det forstaar jeg ikke.

Der er jo intet menneske i verden, som har saa stor indflydelse over menneskesind og menneskehjerter, som en moder. Gjennem alle barndomsaarene, da sindet er saa blødt og modtageligt for hvert indtryk, da er
335 det moderens ord, moderens eksempel, moderens hele tankegang og væsen, der uafladelig indvirker paa barnet. Mangler hun karakter, dømmekraft og viljestyrke, da vil dette i de fleste tilfælde sætte sit mærke paa barnet. Er hun derimod en kraftig karakter med selvtænkning og dømmekraft og med styrke i viljen til det rene og gode, da vil de unge sind likesaa vist bli paavirkede deraf.

Er saa ikke en saadan moder mere fuldkommen og altsaa mer i sandhed kvindelig, end den svage?

345 Og de kvinder, der vælger at forblive ugifte? At de for at beholde kvindeligheden, maa være svage og "klyngende sig til den stærke mand", som det altid før saa smukt hedte, det vil nok ingen længer falde paa at mene. Nei, saa langt er vi dog komne frem, at der vistnok ikke mere findes et fornuftigt menneske, som ikke føler glæde og frigjørelse i sit hjerte for hver ugift kvinde,
350 om hvem han hører, at hun kjæk og modig bryder sig sin egen bane i livet og finder sig en livsgjerning.

Altsaa blir resultatet, at svagheden altid er forkastelig, og at det maa være en god og fortjenstlig sag, at arbeide paa at udrydde den sammen med de andre
355 kvindeagtigheder og udvikle kraften og selvstændigheden hos alle kvinder, ligesaavel de vordende hustruer, som de ugifte.

(Heldigt er det jo, at man kan komme til dette resultat, da det vilde bli af de mere vanskelige opgaver paa forhaand at forudsige, til hvilken af disse to klasser
360 hver liden pige i fremtiden skulde komme til at høre!).

Gives der saa noget bedre middel til at udvikle styrke og selv- stændighed end kundskaber, dannelse og frihed til at benytte alle sine evner, i hvad retning de end maatte ligge?

365 Jeg kjender ialfald intet bedre.

Saa er der blet anført, at naar kvinderne faar smag paa at være i selvstændige stillinger, saa mister de lysten til at gifte sig. Følgelig maatte mændene nægte dem
370 adgang til disse stillinger og saaledes indirekte tvinge dem til giftermaal. - Forhaabentlig er det faa, meget faa mænd, som vil vedkjende sig en saadan tankegang, og forhaabentlig er det ligesaa faa, som vil tage tiltakke med en hustru, der kun har ham kjær som forsørger, ikke elsker ham som personlighed.

375 At noget menneske, enten mand eller kvinde, skulde være saa mteresseret og optaget af sit arbeide, at det skulde miste evnen til at elske, kan vel ingen mene.

Hvis derfor en kvinde, naar hun faar fuldkommen frit valg, heller opgiver sin

380 beiler end sit arbeide, da er det klart, at hun ikke elsker ham, og da kan de begge prise sin lykke, at hendes livsstilling var saa selvstændig, at hun ikke af pekuniære omstændigheder fristedes til at narre baade sig selv og ham med en opkonstrueret kjærlighed.

385 Elsker hun ham derimod, elsker ham saadan, som man maa elske sin husbond for at kunne gjøre ham lykkelig og bli lykkelig selv, - og er forholdet saadan, at hun maa opgive sin tidligere livsgjerning, naar hun gifter sig, - da vil hun med hjertets glæde gjøre dette for at følge ham til dages ende, og kjærligheden vil gjøre hende den nye virksomhed uendelig kjær.

390

Af 1000 kvinder vil det være saaledes med de 999.

Men er der saa en af de tusinde, som har faaet et saa udpræget talent, et saa stort kald i en særegen retning, at hun frivillig giver afkald paa kjærlighedens lykke for
395 aldeles uhindret at kunne fortsætte sit arbeide, - hvem vilde da tvinge hende til at vælge kjærligheden?

Og desuden - saa stor og ualmindelig maa vistnok denne kvindes begavelse da være, at samfundet sikkert stod sig paa, at hun blev i sin livsgjerning. Thi i denne
400 vil hun efter al sandsynlighed komme til at levere et godt helstøbt arbeide, mens hun som hustru og især som moder kun vilde bli noget halvt. Thi selv om omstændighederne fra først til sidst havde negtet hende at uddanne sine specielle evner og derved hindret hende i nogen gang at smage tilfredsstillelsen derved, saa vilde dog evnerne og den stærke trang leve i hendes sjæl og hindre
405 hende i at hengive sig med glæde og fuld interesse i nogen anden gjerning. Men uden interesse og glæde magter man aldrig at gjøre noget helt. Og mismodig vilde hun mangel gang føle tungt og selvbebreidende, at hun ikke formaaede at udfylde sin plads i livet.

410 Langt bedre for alle parter, at denne kvinde fik følge sit stærke kald uforstyrret!

Men der maa vel ogsaa kunne tænkes tilfælde, hvor kvinden kan vedbli ve i sin selvstændige stilling, naar hun gifter sig? Uden tvil. Saa længe hun ingen børn har, vil det vist meget ofte kunne lade sig gjøre. Men blir hun moder, og vil hun
415 ikke bare være det af navn, men vil hun være alt det for barnet, som en mor kan være, da blir det vanskeligere at ordne.

420 Mange stillinger kan man vel ogsaa da beholde, men alle de, som fordrer meget langvarige og stadige fravær fra hjemmet, kan efter min mening ikke forenes med en mors gjerning, mens børnene endnu er smaa.

425 Fru Edgren har i "En Sommersaga" berørt dette spørgsmaal. Kampen mellem den elskende hustru, hvis lykke ene findes i Norge hos hendes mand, og den store kunstnerinde, som maa være aar ad gangen i Italien, er ypperligt skildret, og denne konflikt - (mellem hustru og kunstnerinde) - er ogsaa fint og yndigt og tilfredsstillende løst. Men konflikten mellem en mors følelser og malerindens længsel efter sit arbejde, den er ikke løst, - ja, den er i grunden ikke engang fremstillet, thi en moder har jo fru Edgren her ikke skildret. Ulla har ikke et fnug
430 af ægte moderfølelser. Kunstnerinden længes efter de deilige barnemodeller i Italien og betragter det som forræderi mod sin livsopgave, at hun udsætter med at skabe deres billede paa lærredet. En mor vilde følt, at tusiuder gange herligere end at frembringe de skønneste malerier af børn, er det at udvikle legemets og sjælens høieste skjønhed og dygtighed og skraft hos sine egne levende børn! En
435 mor vilde følt, at den opgave at sørge for disse smaa, som man selv har sat ind i verden og har ansvar for, den maa først løses, inden noget andet krav har ret til at blive hørt.

440 Ulla føler imidlertid ikke noget af dette, thi hun er slet ikke mor. Hun er bare kunstnerinde.

Men, - "Hvo ei kan bygge sit eget hus, hvad stort han bygger, det gaar i grus, " staar der. Svigter man troløst de nærmeste pligter, - kun liden velsignelse vil det
445 vel da bringe, om man glimrende opfylder de fjernere.

Og en mors gjerning kan ikke udøves paa frastand. Saa længe børnene er smaa, kan den ikke engang udføres, ved at være hos dem enkelte timer, f. ex. en stund om morgenen, en om middagen og en om aftenen. Thi den bestaar jo ikke i bare
450 at give visse befalinger og anordninger, for derpaa at meddele straf eller belønning, eftersom de blir overholdte, men den bestaar allermest i den før nævnte gode indflydelse, som, barnet uafvidende, indvirker paa dets sind og hjerte og bringer det til at elske det gode og vende sig i afsky bort fra det onde, - et resultat, som ikke alverdens befalinger og udmærkede lærdomme kan
455 frembringe.

Men en saadan indflydelse opnaaes ei paa nogle smaastunder. Den vindes bare ved et nogenlunde stadigt samvær. Og derfor kan der ikke bli tale om at forene
460 modergjerningen med en stilling, der holder hende den meste tid borte fra hjemmet. Det gjælder altsaa isaafald at vælge mellem dem.

Pekuniært betragtet vil det vistnok være det klogeste at beholde et lønnende arbeide udenfor hjemmet og saa overlade moderpligterne til et andet menneske.
465 Men bør vel pengespørgsmaalet her være det afgjørende? Nei, gjælder det hensynet til den opvoxende slægt, til dens mere eller mindre heldige opdragelse, da maa alle andre hensyn vige for dette, det vigtigste paa jorden: Opdragelsen af mennesker.

470 Hvad alle verdens lærere og videnskabsmænd skal bygge paa, dertil lægger jo nemlig hver moder grundvolden. Kan hun faa fremdraget og opelsket de gode egenskaber og slumrende evner i børnenes sjæl, - kan hun faa styrket deres vilje til pligtopfyldelse og selvfornegtelse og faa fyldt deres hjerter med kjærlige og rene tanker, - kan hun faa vakt deres begeistring for alt stort og skjønt, og kan
475 hun faa udviklet deres legemers sundhed og kraft, - da er i sandhed den sikre grundvold lagt, hvorpaa gode og helstøbte mennesker kan opvoxe.

Og at denne barnets første opdragelse og udvikling aldrig kan ventes at bli saa god, hvis den overlades til et betalt menneske, som naar en kjærlig og retsindig
480 og ædelttænkende mor selv leder den, det maa vel ansees som afgjort.

For samfundets, som for den enkelte families skyld maa man derfor ønske, at - hvor et saadant valg maa gøres - modergjerningen da maa gaa af med seiren.

485 Umuligt er det for mig at forstaa, at det modsatte nogen gang kan blive tilfældet.

Hver kvinde, som har prøvet, hvad det vil sige, efter haab og venten at faa et lidet levende barn i sin arm, - som har følt, hvordan hjertet bævede af dybeste
490 taknemmefighed, af tilbedende ærbødighed for det underværk, at et menneske var født til verden, - som har følt henrykkelsen over, at dette menneske, dette lille, hjælpeløse væsen var ens eget, - og som har følt ansvaret ved, at dette barns skjæbne for en stor del vil afhænge af den opdragelse, man giver det, - hvor kan den kvinde, som har oplevet alt dette, frivillig, uden bydende nødvendighed
495 overgive omsorgen for dette sit barn til en anden?

Kan noget synes umuligere? Og - kan noget være mere i dybeste grund ukvindeligt? Nei, intet.

500

Thi, er det saa, at kvindeligheden udspringer af moderligheden, da blir det jo en ufravigelig følge, at, hvor denne mangler, der kan kvindeligheden ikke findes.

505

Og derfor - naar en kvinde mangler moderligheden i den grad, at hun af nogen anden grund, end den bitre nødvendighed, overlader omsorgen for sit barn til andre, da, men ogsaa alene da, kan man have berettigelse til, at udtale det strenge ord: ukvindelighed!

510

En falsk, en ydre kvindelighed, der for verdens øine kan se meget tiltalende ud, kan denne kvinde vistnok besidde, men den ægte, den fra moderligheden udspringende, den kan hun selvfølgelig ikke eie.

515

Enkelte har udtalt, at, hvis faderen kunde afse mere tid til sine børn, end nu oftest er tilfældet, saa vilde moderen bli mere fri, uden at børnene tabte noget derved, - ja, at det kanske endog vilde være en fordel for dem. Naturligvis. Kan faderen ofre mere tid paa børnene end de korte spisestunder, hvilket i de fleste hjem, jeg kjender, er den eneste tid, han er fri fra sit arbeide og kan omgaaes dem, - da vil det vistnok være udmærket godt for alle parter og i alle tilfælde, (enten moderen da vil nyde glæden ved samværet med dem alle, eller hun vil benytte tiden anderledes). Dog dette blir jo en sag, som kun kan afgjøres af hvert særskilt ægtepar selv, og hvorom udenforstaaende ingen meninger kan udtale. Men maa nu det mere stadige samvær med børnene overtages for største delen af den ene af forældrene, da bør jo dette bli den, der er mest skikket dertil. Og at dette i regelen er moderen, derom er der vel ingen tvil. Thi den utrættelige taalmodighed og den villige selvopofrelse, som udfordres af dem, der skal omgaaes børn, netop disse træk var det jo, som specielt skulde være den kvindelige fuldkommenheds særkjende. Det hører vel ialfald til sjeldenhederne, at de findes saa udprægede hos faderen.

520

525

530

Jeg har saa udførlig behandlet moderens forhold til børnene, fordi just dette har givet anledning til saa mangen strid mellem kvindesagens venner og dens modstandere.

Vi, der kjæmper for kvindesagen, mener nemlig, at netop dens gennemførelse

skal klare blikket endnu mere for alle livets ansvar og pligter og saaledes ogsaa for modergjerningens store opgave. Vi tror, at den vil bringe en endnu dybere forstaaelse af, at denne opgave er den vigtigste, den skønneste, den ausvarsfuldeste paa jorden, og at hjertets og aandens høieste dannelse aldrig kan anvendes bedre end til denne opgaves løsning.

Vore modstandere derimod siger, at kvindesagen vil udrydde de moderlige følelser, og de henviser til Amerika, hvor den friest har udviklet sig, peger paa enkelte udskeielser der og paastaar, at det er kvindesagens gennemførelse, som er skyld deri. Men af mange er det paavist, at disse foreteelser forekommer fuldt saa ofte i Frankrig. Og da dette land, hvor den bekjendte "code civile" fremdeles gjælder, af alle civiliserede lande er det mindst kvindesagvenlige, saa er det jo dermed godtgjort, at hint bevis mod vor sag er fuldkommen uholdbart.

Angaaende den paastand, at kvinderne ikke skulde taale anstrengelserne ved de videregaaende studeringer, og at de derved skulde i legemlig henseende bli uskikkede til at være mødre, saa er dette endnu bare en løs gjætning. Først efter mange aars samlede erfaringer og nøiagtige beregninger af alle tilstødende, tilfældige omstændigheder kan man have berettigelse til at dømme herom.

At der i smaapigernes og de unge kvinders liv (særlig de snørte, høihælede, forlystelsessyge modedamers), raader mange skikke, der kanske virker fuldt saa helsenedbrydende som tankearbejder, - derom skal jeg henvise til dr. E. Bulls udmærkede foredrag, "om kvindens helbred".

Selv har jeg ogsaa for et par aar siden i et foredrag om "sundheden og kvindesagen" prøvet at belyse den side af sagen.

Naar vi altsaa kjæmper for kvindesagen, da er det med sikker fortrøstning til, at vi derved arbejder paa at bevare og udvikle alt, hvad der i kvindens natur findes af virkelig godt og dygtigt og skjønt.

Vi tror heller ikke, at nogen kan tage skade af at bli vist retfærdiglied. Og retfærdighed maa det være at aabne veien for kvinderne til alt det, hvortil hver eneste mand, han være nok saa indskrænket, har fri adgang.

Som konkurrencen er det eneste afgjørende mellem mænd indbyrdes, saa bør den ogsaa være det mellem mænd og kvinder. At frygte for, at kvinderne skulde

575 ville trænge sig frem til alt muligt, enten det "passer" for dem eller ikke, det er en fuldkommen unødvendig bekymring, thi det vil jo netop konkurrencen forhindre. Den stænger ubønhørlig veien til alt det, som man ikke kan gjøre saa godt som sine medbeilere.

580 Og den ytring, som jeg har seet flere gange af Strindberg, at denne konkurrence skulde bevirke had og et spændt forhold mellem mændene og kvinderne, hvad er vel det for en usands! Udvikles der da had mellem de konkurrerende mænd? Eller har man nogen gang seet had eller et spændt forhold mellem de mænd og kvinder, som hidtil har konkurreret til poster, der kan besættes af begge kjøen? Saa
585 meget uædelt er der dog i regelen ikke i menneskenaturen.

Og hvad der virkelig findes af simpelt og uædelt hos kvinderne, det er det vi jo netop arbeider paa at udrydde. Vi tror jo, som før sagt, at kvindeagtighedens smaaligheder ikke vil trives og opelskes i de sind, hvor den stærke følelse af pligt
590 og ansvar raader.

Denne følelse er det nemlig, vi først og fremst vil udvikle.

Vi vil indprente vore smaapiger (som vore gutter) fra først af, at, hvad det
595 gjælder i livet, det er at gjøre sin pligt fuldt ud uden prutning, uden afslag.

Hver evne, man har faaet, skal uddannes og benyttes - i hjemmet, i skolen, i den gjerning, man siden vælger. Om denne blir høi eller lav, det er uvæsentligt. Hvad det ene og alene kommer an paa, er, at man udfører den samvittighedsfuldt og
600 med glæde.

Vi tror, at en saadan pligttroskab i sjælen er den første betingelse for at kunne magte livets opgaver, af hvilkensomhelst art de end maatte være, - hvadenten man er regjerende dronning eller en fattig arbeiderske, - hvadenten ens
605 virksomhed indskrænker sig til hjemmets snevrere kreds, eller den gjælder hele menneskeheden.

Og de øvrige betingelser? - Ja, hvilken kvinde skulde vel have størst udsigt til at erhverve sig dem, enten hun, der blir opdraget til en ensidig stræben hen mod en
610 snevert opstukket "kvindelighed", - eller hun, som under fri og lykkelig udvikling og anvendelse af alle aandens og hjertets herligste evner stræber fremad mod det allerhøieste maal: at bli et fuldkomment menneske?

615 Til denne sidste er det, vi kvindesagens venner sætter vor haab. Og saadanne
kvinder er det, vi ønsker at opdrage.

Om det vil lykkes for os, skal fremtiden vise.

620 Men ét er ialfald vist:

Den kvinde, hvem det lykkes at opnaa om endog kun en svag afglans af det
straalende menneskeideal, - hvem det lykkes at bli, om end bare tilnærmelsesvis,
ren og sand, trofast, opofrende, taalmodig, nøisom, arbeidsom, kjærlig, modig
625 og stærk, - hun maa være i dybeste forstand kvindelig, hvor meget eller lidet hun
end maatte tage hensyn til, hvad der er "skik og brug".

Thi den høieste fuldkommenhed maa indeslutte den høieste kvindelighed.

630

Kilde

635 Nylænde. Tidsskrift, udg. af Norsk kvindesagssforening, 1. aarg., Kristiania, 15de Mai 1887, No. 10, s. 145-
160 + No.11, s. 161-169.

Emner

Foredrag, Kvinner, Kvinnesak, Ligestilling

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/om-kvindelighed>

640

645

650